

รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

Development Model for of Bangkok Temples to be The Arts and Cultural learning Centers

พระครูขันตวิโรภาส (ขาว ขนฺติโก)¹

Phrakhrukantiwarophat (Khao khantiko)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ.2558

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเชิงปริมาณมีการสำรวจพระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไปจำนวน 400 รูป/คน และในเชิงคุณภาพสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มและผู้แทนของวัดต่างๆ จำนวน 8 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก และพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากมีทั้งด้านความเหมาะสมและถูกต้องทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี 2. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมมี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านจิตรกรรม (2) ด้านประติมากรรม (3) ด้านสถาปัตยกรรม และ (4) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 2) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ เป็นการจัดวัดให้เป็นแหล่งปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ การเวียนเทียน การถือศีลบวชเนกขัมม การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน รูปแบบการพัฒนาวัดทั้ง 2 ได้ผ่านการสนทนากลุ่ม ผู้ร่วมสนทนาเห็นด้วยกับรูปแบบในระดับมาก และผ่านการสอบถามความคิดเห็นจากพระ สามเณร และประชาชน รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเห็นว่าเหมาะสมในระดับมาก 3) รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ผลการเสนอรูปแบบพบว่า รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมต้องสร้างด้วยหรือพัฒนาด้วยหลักสัปปายะก่อนหลังจากนั้นพัฒนาด้วยการใช้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือในการดึงประชาชนเข้าวัด หรืออาจจะใช้การพัฒนาด้วยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของวัดที่มีความโดดเด่น ผสมผสานเข้ากับการพัฒนาด้วยวิถีพุทธ

คำสำคัญ: 1. รูปแบบการพัฒนา 2. วัดในกรุงเทพมหานคร 3. แหล่งเรียนรู้ 4. ศิลปวัฒนธรรม

ABSTRACT

The research objective of this study is as follows: 1) to study a learning culture 2) to study the development model of the temple in Bangkok as a learning culture and 3) The

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

proposed development model temple in Bangkok. provide a learning culture. This research is research combines both quantitative and qualitative research. The quantitative survey of 400 monks and the public image/and qualitative interviews and focus groups, and representatives of a number of different forms 8/person.

The research found that

1. Development model is a learning culture at a high level. And in many aspects, including the suitability and correctness of painting, sculpture, architecture and traditions. 2. The development was a learning culture are two forms: 1) the development model to measure learning the history and culture includes four aspects: (1) the painting (2) contains (3) architecture and (4) traditions. 2) The model developed to measure learning Buddhist. As a measure to a different ministry. Whether it's prayer light waving rite Lent ordination Enkkam Times Novice ordination Summer Meditation practice The second is the development model through discussion groups. The participants agreed to form a high level. And through discussion and comments from the public, including novices and experts were of the opinion that a reasonable level. 3. Development model is a learning culture. The proposed model is found. The model developed to measure learning culture must be created or developed by the core. A week prior to the development of their local knowledge to use as a tool to pull people into the temple. Or may be used to develop a culture and history of the monastery is outstanding. Appended to the development of Buddhism.

Keywords : 1. Development Model 2. Bangkok's temples 3. Learning Center
4. Art and culture.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

“ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศิลปธรรมจรรยา และศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขา ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างยิ่ง ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่า และพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ ทุกคนจะต้องทราบแก่ใจโดยตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้นั่นเอง” (พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2538.)

วัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน โดยเฉพาะวัดในกรุงเทพมหานครมีวัดทั้งหมด 452 วัด แบ่งเป็นวัดหลวง 93 วัด และวัดราษฎร์ 359 วัด กระจายอยู่ใน 50 เขต (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2555, หน้า 8) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพราะวัดบางวัดมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญประกอบกับมีสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะหรือเป็นโบราณวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้าไปเยือน จึงก่อให้เกิดธุรกิจเพื่อการบริการต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวขึ้นในพื้นที่ของวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายสินค้าของที่ระลึก ร้านขายดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น จากการที่วัดได้เพิ่มพูนบทบาทมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งหากจะพิจารณาโดยสังเขปก็สามารถแบ่งได้หลายประเด็น คือ

(วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, 2531): 74-76.) ปัญหาด้านกายภาพ คือ วัดบางวัดไม่มีการแบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัดอย่างไม่เหมาะสม การมีสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัดมักจะมีได้วางผังแม่บทเต็มรูปแบบไว้ก่อนจะสร้างขึ้นต่างกาลต่างสมัยตามกำลังศรัทธาหรือทุนรอนที่ได้รับ ปัญหาด้านภูมิทัศน์ คือ การจัดแต่งภูมิทัศน์ ภายในบริเวณวัดมักไม่ค่อยได้รับความสนใจกัน ด้วยมองข้ามว่าเป็นปัญหาเล็กน้อยการปล่อยปละละเลยให้เกิดสิ่งก่อสร้างขึ้นใหม่ตามยถากรรม โดยไม่มีการวางแผนแม่บทรวมของวัดไว้ ทำให้ภูมิทัศน์เสียไปอย่างน่าเป็นห่วง การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมภายในบริเวณวัด เช่น ป้ายชื่อวัด ป้ายชี้ทาง โคมไฟ ถังขยะ ลานจอดรถ และห้องสุขา หรือแม้กระทั่งการสร้างฌาปนสถานขึ้นในบริเวณวัด ก็ควรจะคำนึงถึงรูปแบบให้เสริมแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณวัดให้สวยงามยิ่งขึ้น ไม่ใช่สร้างขึ้นมาแล้วกลับกลายเป็นสิ่งทำลายภูมิทัศน์ในส่วนรวม (วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์, 2531): 74-76) ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียง คือ ปัญหานี้มักเกิดขึ้นกับวัดซึ่งตั้งอยู่ในย่านชุมชนหรือในตัวเมือง เพราะจะเกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างเคียงเป็นที่พักอาศัยและประกอบการค้าขาย มีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ตึกแถวสูงๆ โอบล้อมบริเวณวัดทำให้สูญเสียทัศนียภาพที่ดีไป ทำให้บรรยากาศที่สงบและร่มเย็นของศาสนสถานไม่ควรแก่การเคารพศรัทธาเสื่อมไป ปัญหาในด้านสังคมและเศรษฐกิจของวัด คือ ในสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน วัดได้เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการให้บริการเฉพาะด้านศาสนาอย่างเดียว วัดบางวัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนอีกลักษณะหนึ่ง ทำให้เกิดความพลุกพล่านของคนขาดความเป็นสัดส่วนการดำเนินการเหล่านี้หากไม่มีการจัดระเบียบในการดูแลให้เหมาะสมรัดกุม ยิ่งผู้ควบคุมดูแลวัดอยู่ในสมณเพศก็ย่อมบริหารงานได้ไม่ทั่วถึงปล่อยให้เอกชนรับไปดำเนินการแทน ก็มักเกิดการมุ่งเอาเฉพาะผลประโยชน์เป็นหลัก ทำให้เกิดสภาพที่ไม่เหมาะสมขึ้นในบริเวณศาสนสถาน ผลกระทบเหล่านี้จึงเป็นปัญหาต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของวัดในที่สุด

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมวัดใดที่มีลักษณะทางกายภาพเหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว จึงสมควรกำหนดหรือมีการวางแผนทางการพัฒนา และการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพให้เหมาะสมไว้ เพื่อเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าว และเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดในด้านต่างๆ ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และสามารถนำไปพัฒนาวัดอื่นๆ ให้เป็นประโยชน์สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้กระบวนการศึกษาหรือระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยโดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่มีคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์งานวิจัย คือ มุ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งจัดเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) โดยผู้วิจัยจะใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มประชากร ข้อมูลที่รวบรวมได้จะได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเบื้องต้นต่อไป

1.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสามเณร นักเรียนนักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่มาเที่ยวชม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม วัดไตรมิตรวิทยาราม และวัดนางชี จำนวน 240,000 รูป/คน ต่อเดือน เป็นผู้ให้ข้อมูล

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสามเณร นักเรียนนักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่มาเที่ยวชมวัด โดยได้กำหนดจากการเปิดตาราง เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % จำนวน 384 รูป/คน แต่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดการคลาดเคลื่อนน้อย จึงเพิ่มจำนวนเป็น 400 รูป/คน แบบสอบถาม ที่ได้รับกลับคืนมาและสมบูรณ์ รวมจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 รูป/คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ (Key-Expert Informants) ที่มีประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structure In-Depth Interview) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (Face-to-Face In-Depth Interview) ในการนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์ พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรม พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสังเคราะห์ความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่จะสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

2.2 การเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม โดย ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive or Accidental) เพื่อให้ได้ประชากรตัวอย่างตามต้องการ ในการนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน มาร่วมสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามระเบียบวิธีดังต่อไปนี้

1) การนัดหมายวันเวลาจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวันเวลาที่จะจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม

2) หลังจากตกลงดังที่นัดหมายแล้ว คณะผู้วิจัยจะเดินทางไปยังพื้นที่กลุ่มเป้าหมายก่อนอย่างน้อย 1 วัน ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม

3) ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม โดยที่คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการของกิจกรรม

4) ขณะสนทนากลุ่ม มีการบันทึกการดำเนินกิจกรรมด้วยเครื่องบันทึก (Recorder) และภาพ (Camera)

5) สรุปผลจากการสนทนากลุ่ม

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นพระภิกษุ สามเณร นักเรียนนักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่มาร่วมวัดจากสถานที่ 4 แห่ง ส่วนมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ระดับการศึกษาอยู่ระหว่างระดับมัธยม เป็นนักเรียน/นักศึกษาเสียส่วนมาก

4.2 ผลวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

วัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน 1) วัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านจิตรกรรม สามารถสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตจากภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี วัดให้ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปะจิตรกรรมที่ช่วยให้รู้สึกศรัทธาใน ได้เรียนรู้ลายเส้นของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด 2) วัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประติมากรรม พบว่า วัดมีการให้ความรู้ด้านพุทธศิลป์ เช่น ลักษณะของพระพุทธรูป ได้เรียนรู้ถึงรูปทรงของประติมากรรมต่างๆ ที่มีให้ชมภายในวัด วัดมีการใช้สื่อต่างๆ เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประติมากรรม ภายในวัด และได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะและประเภทของประติมากรรมต่างๆ 3) วัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม พบว่า วัดให้ความรู้ด้านศิลปะ เช่น การจัดสื่อแสดงความรู้ด้านและสถาปัตยกรรมไทย วัดมีการให้ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมเชิงพุทธ สถาปัตยกรรมไทยเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ได้เรียนรู้รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระเจดีย์ 4) วัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า ประเพณีทำบุญที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยอดีตและปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในช่วงเทศกาลและวันสำคัญทางศาสนา ที่สะท้อนวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้านจิตรกรรม ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมด้านจิตรกรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดต่างๆ มีบทบาทมากในการนำเสนอเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของชุมชน ทำให้ได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะ ด้านจิตรกรรมฝาผนังที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่โดยเล่าผ่านทางภาพ จิตรกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัดทำให้เกิดความศรัทธาที่สื่อออกมาในรูปแบบของจิตรกรรมภายในวัด ผู้ที่ศึกษาจะรับรู้เกี่ยวกับลักษณะและประเภทของภาพจิตรกรรม ได้เรียนรู้ภาพคนและภาพสัตว์บนภาพจิตรกรรมของวัด มีการได้เรียนรู้เรื่องสีที่ใช้ในการวาดภาพจิตรกรรมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของวัดรู้ลายเส้นของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด

ประติมากรรม เป็นผลงานศิลปกรรมที่เป็นรูปทรง 3 มิติประกอบจากความสูง ความกว้างและความหนาหรือความลึกประติมากรรมทั่วไปมี 3 แบบ คือประติมากรรมแบบลอยตัวสามารถดูได้โดยรอบ ประติมากรรมฐานมีพื้นรองรับสามารถดูได้เฉพาะด้านหน้าและด้านเฉียงเท่านั้น และประติมากรรมแบบเจาะลึกลงไปในพื้นที่ วัดในกรุงเทพมหานครเหมาะแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เพราะมีวัดหลวง มีโบราณสถานและโบราณวัตถุมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประติมากรรม และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติได้เป็นอย่างดี

สถาปัตยกรรม ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยสิ่ง ก่อสร้าง อาคาร ที่อยู่อาศัยต่างๆ การวางผังเมือง การจัดผังบริเวณ การตก แต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานศิลปะ ที่มีขนาดใหญ่ และเป็นงานศิลปะที่มีอายุยืนยาวสภาพวัดในกรุงเทพมหานครที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ยังคงมีการรักษาสภาพของโบราณสถานและโบราณวัตถุไว้ได้ในระดับหนึ่ง พร้อมทั้งยังรักษาวิถีแห่งขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิมไว้ได้เป็นส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์และศาลาการเปรียญ เป็นต้น ทั้งหมดนั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีลักษณะวัดเช่นนี้ ควรเป็นวัดที่เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ของวัด

ชนบธรรมนิยมประเพณี ความประเพณีที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดความเคยชิน เป็นแบบอย่างเดียวกันมีระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง มีทั้งโดยตรง และโดยอ้อม วัดในกรุงเทพมหานครที่เหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ยังคงมีการรักษาวิถีแห่งชนบธรรมนิยมและประเพณีดั้งเดิมไว้ได้เป็นส่วนมาก และทั้งหมดนั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ลักษณะวัดเช่นนี้ควรเป็นวัดที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ด้านชนบธรรมนิยมประเพณี กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น วันพระมีตลอดทั้งปี 8- ค่ำ 15 ค่ำ ที่วัดโพธิ์มีญาติโยมมานั่งสมาธิฟังพระสวดมนต์ รักษาศิลปเทศน์ถวายสังฆทาน ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ แล้วก็นำปัจจัยทางพระพุทธศาสนา มีบวชสามเณรภาคฤดูร้อนทุกปี มีบวชชีพราหมณ์ปีละ 2 ครั้ง กิจกรรมของวัดหลักๆ เช่น งานสงกรานต์ ลอยกระทงฟังจะเริ่มปีสองปี โดยร่วมกับเอกชนและทางวัดได้จัดสวดมนต์ข้ามปีเป็นวัดแรกๆ เลยที่จัด และมีบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเฉลิมพระเกียรติ มีบวชเนกขัมมในวันสำคัญต่างๆ ชนบธรรมนิยมประเพณี ที่วัดโพธิ์มีวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา บวชสามเณรในภาคฤดูร้อน บวชถวายพระราชากุศล และมีการปฏิบัติธรรมที่ศาลาการเปรียญ วัดจัดกิจกรรมตรุษไทย สงกรานต์ วันสำคัญเช่น วันมาฆะ วันวิสาขะ วันอาสาฬหะ มีกิจกรรมการแข่งขันสวดสรภัญญะ เอาเด็กมาสวดมนต์ในวันสำคัญ เช่น วันทอดกฐิน เทศกาลออกพรรษา งานเทศน์มหาชาติ งานลอยกระทง และมีการสวดมนต์ข้ามปี

4.4 รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ

รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

1). การพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ คือ สิ่งที่สนับสนุนเกื้อกูลส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้เกิดความสะดวกสบาย เกิดความคล่องตัวในการเป็นอยู่ ในการบำเพ็ญเพียร ประกอบด้วย 7 ประการ คือ

1.1) อาวาสสัปปายะ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย หรือ วัด ราวป่า โคนต้นไม้ สำนักปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ อาราม เรือนว่างอันเป็นที่สบาย สงบ สะอาด ร่มรื่น ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นมีที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางเปลี่ยนอิริยาบถ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการความสงบทางใจ

1.2) โคจรสัปปายะ ได้แก่ สถานที่แห่งนั้นต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ใกล้ราง หนทางในการเดินทางไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควร มีทางเดินทางที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีทางเดินไปห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องสุขา ไม่ใกล้ถนน

1.3) ภัตตสัปปายะ ได้แก่ การสนทนา พุทธคุณ การฟัง คือ การสนทนา พุทธคุณกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่ทำให้เกิดจิตเกิดสมาธิ วิริยะ อุสหาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พุทธคุณ ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนธรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญธรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนาพุทธคุณในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และมีเสียงดังรบกวนนั้นเสีย

1.4) บุคคลสัปปายะ ได้แก่ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อคบหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญธรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้ฟังเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยกามารมณ์ในทางโลกียะ

1.5) โภชนสัปปายะ ได้แก่ อาหารที่บริโภค ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้วไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกข์เวทนามิควรบริโภค

1.6) อุตสัปปายะ ได้แก่ ฤดูอันเป็นที่สบาย หมายถึงอากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็นของอากาศ ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน

1.7) อิริยาปถสัปปายะ ได้แก่ อิริยาบถอันเป็นที่สบาย หมายถึงอิริยาบถทั้ง 4 หรือการเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย

2) พัฒนาโดยใช้หลักภูมิปัญญาไทย

1.1) ภูมิปัญญาไทยในที่นี้ ได้แก่ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ภูมิปัญญาประเภทความเชื่อและศาสนานี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีพื้นฐานความเชื่อในศาสนาที่แตกต่างกัน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยซึ่งเกี่ยวกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักนั้นได้มีส่วนสร้างสรรค์สังคม โดยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

1.2) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ดึกดำบรรพ์ที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้นมา โดยเฉพาะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจคนในสังคม ภูมิปัญญาประเภทนี้จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมแทบทั้งสิ้น

1.3) ภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์ของแต่ละภาค เราสามารถพบหลักฐานจากร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏกระจายอยู่ทั่วไป เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี

3) พัฒนาโดยใช้หลักประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

วัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมเป็นงานประณีตศิลป์ ซึ่งแสดงถึงความสามารถและความเข้าใจแก่นของคำสั่งสอนของพุทธศาสนาของช่างศิลป์ไทย การพัฒนาโดยใช้หลักประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยผ่าน 1) จิตรกรรมที่มีอยู่ภายในวัด 2) ประติมากรรมต่างๆ 3) สถาปัตยกรรม และ 4) ขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะทั้ง 4 ประการเป็นสิ่งที่หล่อหลอมมาจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน จึงจำเป็นต้องใช้สิ่งเหล่านี้มาพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้

4) พัฒนาวัดด้วยหลักเชิงพุทธ เป็นการใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมให้ผู้เข้ามาที่วัดได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การสวดมนต์ไหว้พระ การบวชนกขัมม์ การฟังเทศน์/เทศน์มหาชาติ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะช่วยเอื้อให้ผู้เข้ามาเรียนรู้/ท่องเที่ยวในวัดมีกิจกรรมร่วมกัน เจ้าหน้าที่ยังสามารถนำพากลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเที่ยวชมวัดที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ของวัดได้อีกทางหนึ่งด้วย

5. อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ทำให้ได้ข้อมูลที่สำคัญคือ ด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรม ด้านสถาปัตยกรรม และด้านขนบธรรมเนียมประเพณี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นการพัฒนาที่ต้องมีประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) การพัฒนาวัดด้วยหลักสัปปายะ 2) การพัฒนาวัดโดยภูมิปัญญาไทย 3) การพัฒนาวัดโดยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และ 4) การพัฒนาวัดด้วยหลักเชิงพุทธ ประกอบกันเป็นองค์รวม เพื่อให้เกิดเป็นรูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ในการทำหน้าที่ด้วยความเป็นรูปธรรมที่แท้จริง ในการดำเนินงานต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม

ด้านจิตรกรรม ผู้ที่ไปท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะ เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในอดีต เรียนรู้เรื่องราวเหตุการณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังช่วยให้รู้สึกศรัทธาในพระพุทธศาสนา และได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการวาดภาพจิตรกรรม สอดคล้องกับ ปริญญา หนันชัยบุตร (ปริญญา หนันชัยบุตร, 2553). ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นเป็นลำดับขั้น และสามารถนำมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนในห้องเรียน

ด้านประติมากรรม เป็นการให้ความรู้ด้านพุทธศิลป์ เช่น ลักษณะของพระพุทธรูป เรียนรู้ถึงรูปทรงของประติมากรรมต่างๆ ที่มีให้ชมภายในวัด ทั้งที่เป็นประติมากรรมปูนต่ำ ปูนสูง และนอกจากนี้ยังได้เรียนรู้การปั้น เช่นรูปปั้นยักษ์/รูปปั้นบุคคลสำคัญ สอดคล้องกับพระครูพัฒนสุตานุกุล (พระครูพัฒนสุตานุกุล, 2557), หน้า 190.) ได้กล่าวว่า วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัดในสมัยพุทธกาลและวัดในปัจจุบันโดยการศึกษาสภาพการจัดการวัดที่จัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีแล้วและศึกษาจากวัดพัฒนาดีเด่น

ด้านสถาปัตยกรรม วัดมีการแสดงความรู้ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยเชิงพุทธ ได้เรียนรู้สถาปัตยกรรมไทยเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา วัดมีพระและเจ้าหน้าที่หรือสื่อบรรยายให้ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม มีการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของสถาปัตยกรรม ได้เรียนรู้รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระเจดีย์ สอดคล้องกับ เสาวภา ไพทยวัฒน์ และคณะ (เสาวภาไพทยวัฒน์ และคณะ, 2553, หน้า 54-55.) วัดเป็นศูนย์รวมในการสร้างความวิจิตรพิสดารให้กับคนไทยในยุคที่ผ่านมาเกี่ยวกับพุทธศิลปกรรมไทยจิตรกรรมไทยประติมากรรมไทยการจัดพิธีกรรมนำความรู้แบบตะวันตกมาใช้ในการสร้างจุดเด่น

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัดให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธ เช่น ประเพณีทำบุญ ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยอดีตและปัจจุบัน และยังเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ในช่วงเทศกาลและวันสำคัญทางศาสนาที่สะท้อนวิถีชีวิตในอดีตและปัจจุบัน วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมวันพระอันเป็นวันพึงธรรมของชาวพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณีแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน สอดคล้องกับ พระมหาขวัญ ภิรมโน (พระมหาขวัญ ภิรมโน, 2553, หน้า 111-120) ได้กล่าวว่า วัดจะต้องมีบทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน กล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม วัดเป็นแหล่งสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาใน 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1) ประเพณีและวัฒนธรรมโดยทั่วไป เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ถวายผ้าอาบน้ำฝน ถวายอาหารประจำวันพระ ในเทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น 2) ประเพณีและวัฒนธรรม

6. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์ที่มีส่วนในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางรูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) วัดในกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์สำหรับใช้ในการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด

2) ทางคณะสงฆ์ควรมีการออกกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า จากแนวทางที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซม และคงสภาพ ให้เป็นไปเพื่อการป้องกันการชำรุด หักพัง เสียหาย ที่เกิดขึ้น

3) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และองค์กรต่างๆ ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

4) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในชุมชน

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้รับงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในชุมชนอันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่วัดและชุมชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุร่วมกับวัดและพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้

2) ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

3) ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

4) ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดของ พระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรม ให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุประจำชุมชน

5) ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของวัดและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืน

6) คณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลศิลปวัฒนธรรม ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชา บางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

7. บรรณานุกรม

พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อ

ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2538.

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. รายงานการศึกษาศาสนสถานประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2555.

ปริญญ์ทนน ชัยบุตร. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์..

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2553.

พระครูพัฒนสุตานุกุล. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : 2557.

พระมหาขวัญชัย ฤทธิมน. วัดอรุณราชวราราม: บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัด
ที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน. วิทยานิพนธ์วัฒนธรรมศาสตร์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
เสาวภา ไพทยวัฒน์ และคณะ. การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการสร้างรูปแบบศรัทธาการมีส่วนร่วม
ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษา
วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.
วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. “วัด: จำเป็นอย่างไรจะต้องมีคู่มือพัฒนา”. จุลสารการท่องเที่ยว,
ฉบับปีที่ 7 เล่มที่ 1 (มกราคม 2531): 74– 76

8. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดัน
ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์
เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้ให้
โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้